

TÜRI ÜHISGÜMNAASIUM

EESTI KEELE JA KIRJANDUSE AINEKAVA

10. klassi EESTI KEEL

1. Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;
- 2) on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keele muutumise tendentse ja nüüdisolukorda;
- 3) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit ning suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- 4) tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- 5) rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- 6) arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 7) valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

2. Õpitulemused gümnaasiumi lõpul

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja sobivalt ning üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid sobivalt, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilisest kaalutlustest;
- 3) oskab oma tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabeallikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) kõneleb ja kirjutab asjakohastele tekstidele reageerides ning nende toetudes;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendid;
- 7) oskab oma keelekasutuse parandamiseks kasutada keeleinfo allikaid;
- 8) tunneb eesti keele ajaloo olulisemaid versteposte ning omab keelesuguluse algteadmisi.

3. Füüsiline õpikeskkond

1. Valdav osa õpet toimub klassis, kus saab mööblit sobivalt ümber paigutada rühmatöökaks ning ümarlauavestlusteks.
2. Klassiruumis kasutatakse õigekeelsussõnaraamatuid ja võõrsõnade leksikoni.
3. Tundides kasutatakse tänapäevastel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid, sh netisõnaraamatuid.
4. Tunde peetakse vajaduse korral arvutiklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

Õppekorraldus

10. klassis on kaks eesti keele kohustuslikku kursust: „Keel ja ühiskond“ ning „Praktiline eesti keel I“.

Kursus „Praktiline eesti keel I“

Teema	Õpitulemus
Sissejuhatus kursusesse, teemade tutvustus, sõnade jagunemine päritolu ja vana-uus-skaalal	Õpilane tunneb sõnade päritoluga seonduvat: lähtekeel, sihtkeel, etümoloogiasõnaraamatust sõna päritolukeele otsimine, õpilane tunneb mõisteid arhaism, neologism, unarsõna, uudissõna, laensõna, tsitaatsõna, võõrsõna, omasõna
Tsitaatsõnade õigekirja harjutamine	Õpilane tunneb ja oskab kasutada tsitaatsõnade õigekirjareegleid
Lühendusviisid eesti keeles	Õpilane tunneb erinevaid lühendusviise ning oskab õigekirjareeglite kohaselt lühendada
Arutleva teksti ülesehitus, lõigu struktuur	Õpilane oskab leida tekstist väite, näite ja põhjenduse, kirjutab lõigu struktuuri kohaselt ise arutleva lõigu
Suur ja väike algustäht	Õpilane teeb vahet nime, nimetuse ja pealkirja õigekirjal, tunneb need tekstis ära
Omaloomingulise pala kirjutamine ja teksti toimetamine	Õpilane harjutab loovkirjutamist, teksti liigendamist lõikudeks. Kaasõpilase teksti lugedes harjutab õpilane eetilist ja lugupidavat suhtumist klassikaaslase teksti, leiab sellest nii õigekirja- kui ka tekstilise ülesehituse vigu ning oskab neile sõbralikult tähelepanu juhtida ja neid parandada
Numbrite ja arvude õigekiri	Õpilane oskab tekstis numbraid kääntada ning kasutada vajalikke õigekirjavõtteid
Ülekooliline kõnevõistlus	Õpilane valmistab ette kõne, mille peab oma klassikaaslastele. Õpilane oskab kõnet pidada, teiste ettekandeid kuulata ja valida kokkulepitud kriteeriumide alusel kooli kõnevõistlusele pääsevad kõned
Sõnamoodustus: tuletamine	Õpilane teab, mis on tuletis, oskab neid ise moodustada ja kasutada vastavaid õigekirjareegleid
Sõnamoodustus: liitsõnad	Õpilane oskab eristada tuletist liitsõnast, oskab kasutada peamisi eesti keele kokku- ja lahkukirjutamise reegleid
Omadussõnade võrdlusastmed	Õpilane teab omadussõnade võrdlusastmete moodustamise aluseid, oskab ise ÕSi kaasabiga võrdlusastmeid moodustada

Kursus „Keel ja ühiskond“

Teema	Õpitulemus
Sissejuhatus kursusesse, teemade tutvustus. Keeletüpoloogia, keelesugulus	Õpilane tunneb keeletüpoloogia aluspõhimõtteid (fonoloogia, morfoloogia, süntaks), mille alusel keeli keelkondadesse jagatakse. Teab mõistete tähendust: keelesugulus, keelepü, keelerühm, keelkond, võrdlev-ajalooline meetod. Õpilane tunneb maailma suuremaid keelkondi, teab lähemalt Euroopa peamist keelkonda ning tunneb soome-ugri keelkonna kujunemise ajajoont
Uurali keelepü	Õpilane tunneb Uurali keelkonna keelesuguluse puud, oskab eristada Uurali keeli teistest Euroopa keeltest, tunneb läänemeresoome keelerühma keeli
Keeletüpoloogia, keelesugulus ja soome-ugri keelkond	Õpilane tunneb keeletüpoloogia mõistet ja teab selle koostisosi, oskab eristada eesti keelt läänemeresoomekeeltest, mida koolis õpitakse
Etümolooia	Õpilane tunneb etümolooia mõistet, teeb vahet tsitaat-, võõr-, laen- ja omasõnade mõistel. Oskab kasutada etümolooiasõnastikku
Kirjandi kirjutamine	Õpilane kasutab erinevaid eneseväljendusvõimalusi, kirjutades arutlevat kirjandit
Eesti (kirja)keele ajalugu	Meeldetuletus keelesuguluse temast: Uurali keelkond, eesti keele lähisugulased, esimesed eestikeelsed kirjalikud jäädvustused. Õpilane teab esimesi eestikeelseid kirjalikke tekste, tunneb nende taustalugu, tunneb ära vanale kirjaviisile iseloomulikud jooned
Eesti keele muutumise põhjused ajaloos	Õpilane tunneb eesti kirjakeele arenguetappe (3), teab nende tunnuseid ning ajajoont. Õpilane teab, mis põhjustel ja mis keeled on eesti keele arengut mõjutanud (meeldetuletus etümolooia-temast)
Eesti kirjakeele arengu olulisemad inimesed	Õpilane teab inimesi, kelle töö on eesti kirjakeele arengut oluliselt mõjutanud, oskab neid paigutada õigesse sajandisse
Lause kui keeleüksus. Põimlause moodustamise põhimõtted ja kirjavahemärgireeglid	Õpilane tunneb põimlause moodustamise põhimõtteid ning oskab põimlause kirjavahemärgistada, tundes ära pea- ja kõrvallaused
Põimlause kirjavahemärgistamise harjutamine	Õpilane tunneb põimlause moodustamise põhimõtteid ning oskab põimlause kirjavahemärgistada, tundes ära pea- ja kõrvallaused
Heakeelsus kui õigekeelsuse osa	Õpilane tunneb mõisteid (kantseliit, omadussõna võrdlusaste, heakeelsus, nominaalstiil, sõnajärg, rektsioon). Õpilane tunneb ära lause stiilivea ning oskab lause heakeelseks parandada, õpilane oskab kasutada ÕSi
Keelekorraldus ja -norm	Õpilane teab, missuguseid keeleabivahendeid kasutada (ÕS, EKSS, etümolooiasõnastik, võõrsõnade leksikon), õpilane tunneb keelehügieeni mõistet ning teab eesti olulisemaid keelekorraldusaspekte

10. klassi KIRJANDUS

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutlus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

Õpitulemused gümnaasiumi lõpul

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) toob näiteid maailmakirjanduse eri voolude ja žanride, teoste ja nende autorite kohta ning seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 2) nimetab eesti kirjanduse peamised arengusuunad, tähtsamad autorid ja teosed, avab oluliste teoste tähenduse eesti kirjanduse taustal ning iseenda kui lugeja vaatepunktist;
- 3) seostab loetut nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega ning iseenda ja üldinimlike probleemidega;

- 4) selgitab peamiste tekstianalüüsiks tarvilike põhimõistete tähendust, analüüsib ilukirjandusteose poeetikat, mõistab keelekasutuse eripära ja stiili seoseid teksti sõnumiga;
- 5) analüüsib ja tõlgendab luuletust, iseloomustab selle poeetikat (žanr, teema, motiiv, kujund, vorm), kirjeldab meeleolu ja sõnastab sõnumi;
- 6) määrab proosa- või draamateksti teema, sõnastab probleemi ja peamõtte, iseloomustab jutustaja vaatepunkti, tegevusaega ja -kohta, miljööd, süžeed ja tegelasi ning ülesehitust ja keelekasutust;
- 7) kirjeldab teksti põhjal tegelaste välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib nende olemust, omavahelisi suhteid ning funktsioone narratiivis, võrdleb ja vastandab tegelasi, annab nendele hinnanguid, otsib nende käitumisele alternatiivi ning võrdleb iseennast mõne tegelasega;
- 8) arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal nii suuliselt kui ka kirjalikult, teemakohaselt ja põhjendatult, tuues näiteid teostest ning avardades teemat küsimuste ja väidetega;
- 9) õpib tundma ennast kui lugejat, jagab oma lugemiskogemust teistega, kujundades seeläbi oma lugemiseelistusi ning väärtushinnanguid;
- 10) võrdleb kirjandusteost ja sellel põhinevat filmi või teatrilavastust ning toob näiteid kirjandus-, filmi- ja teatrikeele erinevuste kohta.

Füüsiline õpikeskkond

1. Valdav osa õpet toimub klassis, kus saab mööblit sobivalts ümber paigutada rühmatööks ning ümarlauavestlusteks.
2. Tunde peetakse vajaduse korral arvutiklassis, kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.
3. Õppekomplektid (õpikud, töövihikud, õpetajaraamatud) kõigi kursuste tarbeks.
4. Kursuste õppimisel vajalikud tekstikogumikud (lugemikud, valikkogud) ning kirjandusteosed.
5. Kursuste õppimisel vajalikud CD-d (luule ja proosa audioraamatud, eesti luule lauludes, murdeluule, kuuldemängud jms).
6. Kursuste õppimisel vajalikud DVD-d (filmid kirjanikest ja kirjandusüritustest, kirjandusteostel põhinevad filmid ja lavastused).
7. Kättesaadavad on kirjanduse õppimisel vajalikud interaktiivsed õpikeskkonnad ning võrguväljaanded.

Õppekorraldus

10. klassis on kaks kohustuslikku kirjanduskursust: „Kirjandusteose põhiliigid ja žanrid“ ning „Uuem kirjandus“.

„Kirjandusteose põhiliigid ja žanrid“

Õpilane loeb kursuse jooksul kolm tervikteost (romaan, näidend, luulekogu) ja kümme novelli.

Teema	Õpitulemus
Sissejuhatus kursusesse, žanri ja tekstiliigi mõiste	Õpilane teab erinevaid tekstižanre, oskab neid tekstiliikide vahel liigitada ning nimetada peamisi žanritunnuseid
Omaloominguline tekst vastavalt valitud žanrile	Õpilane kirjutab vastavalt enda valitud tekstiliigile ja žanrile omaloomingulise teksti, kasutades äratuntavalt žanritunnuseid
Urmas Vadi novell „Kuidas me kõik reas niimoodi läheme“	Novelli analüüs
Kirjandusteose motiiv, leitmotiiv, peateema, alateemad	Õpilane oskab enda loetud raamatule toetudes selgitada, mis on teose peateema, alateemad, motiivid ja leitmotiiv
H. Ibsen „Nukumaja“	Õpilane loeb näidendit, oskab seda analüüsida, leida žanritunnused ning motiivi ja juhtmotiivi, nimetada näidendi teemad; õpilane teab, mis on emaeluloolisus ja on tuttav naiivse lugeja mõistega
Omaeluloolise ilukirjanduslike sugemetega omaloomingulise loo kirjutamine	Õpilane harjutab omaelulooliste tõsiasjade segiajamisel väljamõeldisega loomingulist kirjutamist
Luulele iseloomulikud tunnused	Õpilane tunneb luulele omaseid võtteid: riim, värsiskeem, vabavärss, murtud read, lüürilisus, proosalisus jt luulega seotud mõisted, k.a luuležanrid (ballaad, ood, haiku, sonett...) Luuletuste ettelugemine rühmades, omaloominguliste luuletuste kirjutamine vastavalt valitud luuležanrile, uudisest luuletuse kirjutamine
Luulekogu analüüsi kirjutamine	Õpilane töötab läbi endale valitud luulekogu, analüüsib seda etteantud kriteeriumide alusel
Novell kui proosažanr	F. Tuglase novelliauhind. F. Tuglase novellide lugemine, nende sisu ja ülesehituse analüüsimine, uuemate eesti autorite novellide lugemine (M. Kangro, U. Vadi, K. Aareleid, A. Kõomägi...)
Eepika kui ilukirjandusliku tekstiliigi kokkuvõtlik ülevaade	Õpilane analüüsib kursuse jooksul tunni- ja kodulugemise ajal loetud proosatekste ning sõnastab eepika põhitunnused, tuues loetust näiteid
Lüürika kui ilukirjandusliku tekstiliigi kokkuvõtlik ülevaade	Õpilane analüüsib kursuse jooksul tunni- ja kodulugemise ajal loetud luuletekste ning sõnastab lüürika põhitunnused, tuues loetust näiteid
Dramaatika kui ilukirjandusliku tekstiliigi kokkuvõtlik ülevaade	Õpilane analüüsib kursuse jooksul tunni- ja kodulugemise ajal loetud draamatekste ning sõnastab dramaatika põhitunnused, tuues loetust näiteid

„Uuem kirjandus“

Õpilane loeb kursuse jooksul viis tervikteost (uuem välisromaan, uuem eesti romaan, uuem luulekogu omal valikul, kaks kaasaegset näidendit).

Teema	Õpitulemus
1980. aastad Eesti ühiskonnas ja kirjanduses. 1990. aastate alguse murrangulised muutused ühiskonnas ja kirjanduses.	Õpilane teab, missugused kirjanduslikud liikumised ja rühmitused tekkisid 1980ndate aastate lõpust, oskab nimetada peamisi kirjutamisteemasid
Murranguaastate sõnavabadus. Provokatiivne keeleluule	Õpilane teab, mis on punkliikumine, loeb punkluuletusi, kuulab punklaule, arutleb ühiskondlike murranguliste muutuste teemal. Õpilane tunneb mõisteid etnofuturism ja etnosümbolism
Elulookirjandus. Memuaarid ja päevikud. Elulooline draama, pihtimuskirjandus	Õpilane teab, mis on omaeluloolisus, oskab seda pidada ilukirjanduslikuks tekstiks. Tunneb eesti kirjanduse olulisemaid pihtimuskirjanduse esindajaid
Sotsiaalne vabavärss	Õpilane oskab analüüsida luuleteost, leides sellest ühiskondlikke teemasid ja ühiskonnakriitikat
Postmodernism kui kunstivool	Õpilane teab postmodernismile omaseid tunnuseid
21. sajandi luule	Õpilane on lugenud kaasaegsetest eesti luuletajate loomingut, analüüsinud luuletuste seost kaasaegse ühiskonna ja maailmaga
21. sajandi proosa	Õpilane tunneb olulisemaid välisproosa autoreid, on lugenud nende tekstide katkendeid, leiab seoseid enda vaadetega ning oskab loetu põhjal enda arvamusi väljendada ning argumenteerida
Kaasaegsed probleemid kirjanduses	Õpilane analüüsib ühiskondlikke protsesse ning leiab enda loetud tekstidest praegusele maailmale omaseid tunnuseid, oskab võrrelda kaasaegset kirjandust varem loetuga
Intertekstuaalsus	Õpilane on tuttav intertekstuaalsuse mõistega, leiab kirjandustekstidest viiteid varasematele kirjandustekstidele või ka teiste kunstiliikide tsitaate